

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 № 162 «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану» (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162-2022-%D0%BF#Text>

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 28.11.2023)

4. Петросян, К. Є., та Л. В. Котова. «Реалізація права на соціальний захист внутрішньо переміщеними особами: в аспекті забезпечення принципу верховенства права». Актуальні проблеми права: теорія і практика, № 1 (41) (20 травня 2021): 86–97

5. Статистична база даних за країнами світу. URL: <https://ru.tradingeconomics.com/country-list/gdp-per-capita?continent=europe> (дата звернення: 22.11.2023)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-52>

DELIBERATION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN THE MINDS OF A WAR CAMP IN UKRAINE RIGHTS ACTING

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Grunyo D.

Postgraduate

*Kyiv University of Law of the National
Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Гриньо Д.

аспірант

*Київський університет права
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Актуальність. Україна вперше після Другої світової війни з 24 лютого 2022 року внаслідок військової агресії російської федерації опинилася в умовах воєнного стану на усій її території.

Згідно Указу Президента України №64/2022 від 24.02.2022 року [1] тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини, передбачені статтями 30 – 34, 38, 39, 41 – 44, 53 Конституції України [2].

Законодавцем та органами публічної влади і органами місцевого самоврядування було прийнято ряд нормативно-правових актів, якими

змінено та введено норми, які носять правообмежувальний характер для громадян.

Саме тому, є актуальним й наукове дослідження інституту обмеження прав і свобод людини в аспекті конституційного права, що має не тільки науково-теоретичне, але й практичне значення, враховуючи обрання Україною курсу на вступ до ЄС, що вимагає від України дотримання не тільки норм національного законодавства, але й європейських стандартів у сфері прав людини.

Постановка проблеми: Поняття воєнного стану в Україні визначено статтею 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3], однак, відсутнє поняття “обмеження прав і основних свобод людини в умовах воєнного стану”, що надає право органам публічної влади та органам місцевого самоврядування широко на свій розсуд тлумачити це поняття із прийняттям рішень обмежуючи права і свободи людини.

Виходячи із змісту ст.3 Конституції України (*права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави*), та змісту статті 92 Конституції України (*виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина*), одне з найважливіших завдань сучасної юридичної науки, законодавчої та правозастосовної діяльності органів публічної влади та органів місцевого самоврядування може бути сформульоване наступним чином: *яке повинно бути визначення поняття обмеження прав і свобод людини в період дії в Україні правового режиму воєнного стану для співмірного балансу між реалізацією легітимної мети держави з національної безпеки і оборони та забезпечення захисту людини при обмеженні її прав і свобод дотримуючись норм міжнародного права?*

Виклад основного матеріалу. Основним джерелом поняття обмеження прав і свобод людини є Конституція України як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили та прямої дії, яка установлює вихідне й фундаментальне положення: права і свободи людини є непорушними й невідчужуваними (стаття 21 Конституції України); під час прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу чинних прав і свобод (стаття 22 Конституції України).

Конституція України (ст. 64) передбачає можливість обмеження прав і свобод людини й громадянина в умовах воєнного стану, але за виключенням прав і свобод, що не підлягають обмеженню та

передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63.

Отже, Конституція України розуміє інститут обмеження прав і свобод людини та громадянина як звуження змісту й обсягу чинних прав і свобод, а ЄСПЛ – розуміє цей інститут через призму «трискладового тесту» (як легальність, легітимна мета обмеження та необхідність обмеження реалізації прав і свобод людини в демократичному суспільстві).

Заходи правового режиму воєнного стану за ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» запроваджуються та здійснюються військовим командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану.

Існуючі на початку повномасштабного військового вторгнення конституційно-правові засади функціонування органів влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану та стан законодавства щодо діяльності цих органів (закони України «Про Кабінет міністрів України», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні») призвели до певних негативних явищ щодо обмеження прав і свобод людини в порушення вимог Основного закону, оскільки, у значній кількості органів публічної влади та органів місцевого самоврядування взагалі не було жодних повноважень, які б регулювали нормативно повноваження цих органів в режимі воєнного стану.

У той же час, правове регулювання обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного здебільшого здійснюється не законами, а підзаконними нормативно-правовими актами.

На належне додержання правового режиму воєнного стану при обмеженні прав і свобод людини впливало також ряд чинників: незавершена децентралізація влади, що супроводжувалася зміною адміністративно-територіальних меж і повноважень органів публічної влади; реформування органів центральної виконавчої влади та її територіальних органів; призов на військову службу працівників державних органів і відсутність їх швидкої заміни, і як наслідок стан законодавства, що не враховує всі аспекти життєдіяльності держави на час воєнного стану.

Критерії правомірного обмеження державою прав і свобод людини були вперше сформульовані в Загальній декларації прав людини 1948 р. [4]. Так, статтею 29 Загальної декларації визначено таке: «при здійсненні

своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві».

За статтею 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [5] суди повинні застосовувати під час розгляду справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Так, у рішенні у справі "S. and Marper v. the United Kingdom" від 04.12.2008 року [6]: "формулювання "згідно із законом" наказує, що оскаржувані заходи щодо обмеження реалізації права повинні мати певні підстави в національному законодавстві та відповідати принципу верховенства права.

Висновки. Визначення законодавцем у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» поняття *“обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану”* забезпечить нормативну правову процедуру накладення органами публічної влади та органами місцевого самоврядування обмежень прав і свобод людини у період дії воєнного стану через призму застосування трикутника правомірності обмеження прав людини, який є досягненням сучасної європейської правової науки та судової практики ЄСПЛ.

Виходячи з виявлених проблем в законодавстві та правозастосуванні щодо правового регулювання обмежень прав і свобод людини під час дії правового режиму воєнного стану із врахуванням міжнародно-правових стандартів, автор пропонує внести до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» таке визначення поняття *“обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану - законне право на застосування публічними органами влади чітко обраного державою примусу у реалізації прав і свобод людини за встановленим законом правовим регулюванням з легітимною метою та дотриманням пропорційності в період дії воєнного стану, за виключенням державного примусу до прав і свобод, передбачених ст.64 Конституції України”*.

Література:

1. Указ Президента України No 64/2022 від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану в Україні». – URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року – URL:: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
5. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року N 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
6. CASE "S. and Marper v. the United Kingdom" від 04.12.2008 року. – URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-117816%22%7D>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-412-2-53>

**PROBLEMATIC ISSUES OF THE APPLICATION
OF INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS OF BRINGING
THE AGGRESSOR COUNTRY TO JUSTICE ON THE EXAMPLE
OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR AND WAYS TO SOLVE THEM**

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ
ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ПРИТЯГНЕННЯ КРАЇНИ-АГРЕСОРА
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Davydiuk V. M.

*Doctor of Legal Sciences,
Professor at the Department of Law
Higher private educational institution
«Dnipro Humanitarian University»
Dnipro, Ukraine*

Давидюк В. М.

*доктор юридичних наук,
професор кафедри права
Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний
університет»
м. Дніпро, Україна*

14 березня минуло 750 днів від початку повномасштабного російського вторгнення на територію України. За цей час російським агресором завдано колосальних збитків українській державі. Під час своєї прес-конференції, яка відбулась 25.02.2024 року, Президент України В. Зеленський вперше від початку широкомасштабного вторгнення Росії озвучив число загиблих українських військовослужбовців – 31 тисяча осіб [1].